श्रीमहाभारतम्

सभापर्व

अध्यायः- ३६

षट्त्रिंशोऽध्यायः

अर्घाभिहरणपर्व

राजसूये ब्राह्मणानां नृपाणां च समागमः नारदस्य श्रीकृष्णमाहात्म्यवर्णनम् भीष्मस्यानुज्ञया श्रीकृष्णस्याग्रपूजा

वैशम्पायन उवाच

ततोऽभिषेचनीयेऽह्नि ब्राह्मणा राजभिः सह।

अन्तर्वेदीं प्रविविशुः सत्कारार्हा महर्षयः।। २-३६-१

नारदप्रमुखास्तस्यामन्तर्वेद्यां महात्मनः।

समासीनाः शुशुभिरे सह राजर्षिभिस्तदा।। २-३६-२

समेता ब्रह्मभवने देवा देवर्षयस्तथा।

कर्मान्तरमुपासन्तो जजल्पुरमितौजसः।। २-३६-३

एवमेतन्न चाप्येवमेवं चैतन्न चान्यथा।

इत्यूचुर्बहवस्तत्र वितण्डा वै परस्परम्।। २-३६-४

कृशानर्थांस्ततः केचिदकृशांस्तत्र कुर्वते।

अकृशांश्च कृशाश्चक्रुर्हेतुभिः शास्त्रानिश्चयैः।। २-३६-५

तत्र मेधाविनः केचिदर्थमन्यैरुदीरितम्।

विचिक्षिपुर्यथा श्येना नभोगतमिवामिषम्।। २-३६-६

केचिद्धर्मार्थकुशलाः केचित्तत्र महाव्रताः।

रेमिरे कथयन्तश्च सर्वभाष्यविदां वराः।। २-३६-७

सा वेदिर्वेदसम्पन्नैर्देवद्विजमहर्षिभिः।

आबभासे समाकीर्णा नक्षत्रैर्द्यौरिवायता।। २-३६-८

न तस्यां सन्निधौ शूद्रः कश्चिदासीन्न चाव्रती।

अन्तर्वेद्यां तदा राजन्युधिष्ठिरनिवेशने।। २-३६-९

तां तु लक्ष्मीवतो लक्ष्मीं तदा यज्ञविधानजाम्।

तुतोष नारदः पश्यन्धर्मराजस्य धीमतः।। २-३६-१०

अथ चिन्तां समापेदे स मुनिर्मनुजाधिप।

नारदस्तु तदा पश्यन् सर्वक्षत्रसमागमम्।। २-३६-११

सस्मार च पुरा वृत्तां कथां तां पुरुषर्षभ।

अंशावतरणे यासौ ब्रह्मणो भवनेऽभवत्।। २-३६-१२

देवानां सङ्गमं तं तु विज्ञाय कुरुनन्दन।

नारदः पुण्डरीकाक्षं सस्मार मानसा हरिम्।। २-३६-१३

साक्षात् स विबुधारिघ्नः क्षत्रे नारायणो विभुः।

प्रतिज्ञां पालयंश्चेमां जातः परपुरञ्जयः।। २-३६-१४

सन्दिदेश पुरायोऽसौ विबुधान् भूतकृत्स्वयम्।

अन्योन्यमभिनिघ्नन्तः पुनर्लोकानवाप्स्यथ।। २-३६-१५

इति नारायणः शम्भुर्भगवान् भूतभावनः।

आदित्यविबुधान् सर्वानजायत यदुक्षये।। २-३६-१६

क्षितावन्धकवृष्णीनां वंशे वंशभूतां वरः।

परया शुशुभे लक्ष्म्या नक्षत्राणामिवोडुराट्।। २-३६-१७

यस्य बाहुबलं सेन्द्राः सुराः सर्व उपासते।

सोऽयं मानुषवन्नाम हरिरास्तेऽरिमर्दनः।। २-३६-१८

अहो बत महद्भूतं स्वयम्भूर्यदिदं स्वयम्।

आदास्यति पुनः क्षत्रमेवं बलसमन्वितम्।। २-३६-१९

इत्येतां नारदश्चिन्तां चिन्तयामास सर्ववित्।

हरिं नारायणं ध्यात्वा यज्ञैरीज्यन्तमीश्वरम्।। २-३६-२०

तस्मिन्धर्मविदां श्रेष्ठो धर्मराजस्य धीमतः।

महाध्वरे महाबुद्धिस्तस्थौ स बहुमानतः।। २-३६-२१

ऋतस्समुदिता मुख्यैः गुणैर्गुणवतां वराः।

बहवो भावितात्मानः पृथक् पृथगरिन्दमाः।।

आत्मकृत्यमिति ज्ञात्वा पाञ्चालास्तत्र सर्वशः।

समीयुर्वृष्णयश्चैव तदाऽनीकाग्रहारिणः।।

सदारास्सजनामात्या वहन्तो रत्नसञ्चयान्।

विकृष्टत्वाञ्च देशस्य गुरुभारतया च ते।।

ययुः प्रमुदिताः पश्चाद् राजभिर्न समं ययुः।

बलशेषं समुदितं परिगृह्य समन्ततः।।

राज्ञां चक्रायुधश्शौरिः अमित्रगणमर्दनः।

बलाधिकारे निक्षिप्तं सम्मान्यानकदुन्दुभिम्।।

सम्प्रायाद्यादवश्रेष्ठो यजमाने युधिष्ठिरे।

उच्चावचमुपादाय धर्मराजाय माधवः।।

धनौघं पुरतः कृत्वा खाण्डवप्रस्थमाययौ।

तत्र यज्ञागतान् सर्वांश्चैद्यवक्रपुरोगमान्।।

भूमिपालगणान् सर्वान् सम्प्रभानिव तोयदान्।

मेघकायान्निश्श्वसतो यूथपानिव यूथपः।।

बलिनस्सिंहसङ्काशान् महीमावृत्य तिष्ठतः।

ततो जनौघसम्बाधं राजसागरमव्ययम्।।

नादयन् रथघोषेणाभ्युपायान्मधुसूदनः।

असूर्यमिव सूर्येण निवातमिव वायुना।।

कृष्णेन समुपेतेन जहर्षे भारतं पुरम्।

ब्राह्मणक्षत्रियाणां हि पूजार्थं सर्वधर्मवित्।।

सहदेवो विशेषज्ञो माद्रीपुत्रः कृतोऽभवत्।

प्रभवन्तं तु भूतानां भास्वन्तमिव तेजसा।।

प्रविशन्तं यज्ञभूमिं सितस्यावरजं विभुम्।

तेजोराशिमृषिं विप्रम् अदृश्यं वै विजानताम्।।

वयोधिकानां वृद्धानां मार्गमात्मनि तिष्ठताम्।

जगतस्तस्थुवश्चैव प्रभवाप्ययमच्युतम्।।

अनन्तमन्तं शत्रूणाम् अमित्रगणमर्दनम्।

प्रभवं सर्वभूतानाम् आपत्स्वभयमच्युतम्।।

भविष्यं भावनं भूतं द्वारवत्यामरिन्दमम्।

स दृष्ट्वा कृष्णमायान्तं प्रतिपूज्यामितौजसम्।।

यथार्हं केशवे वृत्तिं प्रत्यपद्यत पाण्डवः।

ज्यैष्ठ्यकानिष्ठ्यसंयोगं सम्प्रधार्य गुणागुणैः।।

आरिराधयिषुर्धर्मः पूजयित्वा द्विजोत्तमान्।

महदादित्यसङ्काशम् आसनं च जगत्पतेः।।

ददौ नासादितं कैश्चित् तस्मिन्नुपविवेश सः।ऋ

ततो भीष्मोऽब्रवीद्राजन्धर्मराजं युधिष्ठिरम्।

क्रियतामर्हणं राज्ञां यथार्हमिति भारत।। २-३६-२२

आचार्यमृत्विजं चैव संयुजं च युधिष्ठिर।

स्नातकं च प्रियं प्राहुः षडर्घ्यार्हान्नृपं तथा।। २-३६-२३

एतानर्घ्यानभिगतानाहुः संवत्सरोपितान्।

त इमे कालपूगस्य महतोऽस्मानुपागताः।। २-३६-२४

एषामेकैकशो राजन्नर्घ्यमानीयतामिति।

अथ चैषां वरिष्ठाय समर्थायोपनीयताम्।। २-३६-२५

युधिष्ठिर उवाच

कस्मै भवान्मन्यतेऽर्घ्यमेकस्मै कुरुनन्दन।

उपनीयमानं युक्तं च तन्मे ब्रूहि पितामह।। २-३६-२६

वैशम्पायन उवाच

ततो भीष्मः शान्तनवो बुद्ध्या निश्चित्य वीर्यवान्।

वार्ष्णेयं मन्यतेझअमन्यत तदाट कृष्णमर्हनीझ्णीटयतमं भुवि।। २-३६-२७

भीष्म उवाच

एष ह्येषां समस्तानां तेजोबलपराक्रमैः।

मध्ये तपन्निवाभाति ज्योतिषामिव भास्करः।। २-३६-२८

असूर्यमिव सूर्येण निर्वातमिव वायुना।

भासितां ह्लादितं चैव कृष्णेनेदं सदो हि नः।। २-३६-२९

तस्मै भीष्माभ्यनुज्ञातः सहदेवः प्रतापवान्।

उपजह्रेऽथ विधिवद्वार्ष्णेयायार्घ्यमुत्तमम्।। २-३६-३०

ऋग्रामर्घ्यं मधुपर्कं च ह्यानीयोपाहरत् तदा।

चरणावस्पृशच्छौरेः सहदेवो विशाम्पते।।

केशवश्चाप्युपाघ्राय मूर्ध्नि शस्त्रभृतां वरः।

सहदेवमथोवाच कच्चिद्वः कुशलं गृहे।।

सोऽपि तं तु तथेत्याह सर्वं ननु तवाज्ञया।

एतस्मिन्नन्तरे राजन् इदमासीदथाद्भुतम्।।

तां दृष्ट्वा क्षत्रियास्सर्वे पूजां कृष्णस्य भूयसीम्।

सम्प्रेक्ष्यान्योन्यमासीना हृदयैस्तामधारयन्।। ऋ

प्रतिजग्राह तत्कृष्णः शास्त्रदृष्टेन कर्मणा।

शिशुपालस्तु तां पूजां वासुदेवे न चक्षमे।। २-३६-३१

स उपालभ्य भीष्मं च धर्मराजं च संसदि।

अपाक्षिपद्वासुदेवं चेदिराजो महाबलः।। २-३६-३२

इति श्रीमहाभारते सभापर्वणि अर्घाभिहरणपर्वणि श्रीकृष्णार्घ्यदाने षट्त्रिंशोऽध्यायः।। ३६।।